

AJDUKIEWICZ Kazimierz — logik, filozof, matematyk, fizyk, ur. 12 XII 1890 w Tarnopolu, zm. 12 IV 1963 w Warszawie.

Studiował w Uniwersytecie Lwowskim w latach 1908–1913 pod kierunkiem K. Twardowkiego; w latach 1913–1914 odbył studia w Getyndze (z filozofii u E. Husserla i z matematyki u D. Hilberta). W 1912 uzyskał stopień doktora filozofii; habilitował się w 1921 w UW; od 1922 był docentem w Uniwersytecie Lwowskim, od 1925 prof. nadzwyczajnym w Uniwersytecie Warszawskim, a od 1928 w Uniwersytecie Lwowskim. W 1934 został prof. zwyczajnym Uniwersytetu Lwowskiego, gdzie rozwinął szeroką działalność badawczą i dydaktyczną. Był przewodniczącym Polskiego Tow. Filozoficznego we Lwowie (1938–1939), po wojnie w Poznaniu i Warszawie (do 1962).

Wychował uczniów gruntownie przygotowanych do pracy profesorskiej, wśród nich Henryka Mehlberga, Marię Kokoszyńską-Lutman, Sewerynę z Łuszczewskich Romahnową. W czasie II wojny światowej zajmował się tajnym nauczaniem we Lwowie, a od 1944 (pod rządami radzieckimi) nauczał nie filozofii, lecz fizyki. W latach 1945–1955 kierował Katedrą Teorii i Metodologii Nauk w UAM, w latach 1948–1952 był rektorem UAM. W 1954 osiadł w Warszawie. Od 1955 do 1961 kierował II Katedrą Logiki Wydziału Filozoficznego UW, a w latach 1955–1963 zakładem Logiki w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN. Był członkiem korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności. W 1952 został powołany do pierwszego grona PAN jako członek rzeczywisty. Współtworzył, a w 1953 został redaktorem naczelnym nowego pisma „*Studia Logica*”. Był również członkiem Międzynarodowego Instytutu Filozofii i wiceprzewodniczącym Sekcji Logiki, Metodologii i Filozofii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauk. Otrzymał doktorat h. c. Uniwersytetu w Clermont-Ferrand.

A. ogłaszał swe prace naukowe w językach pol., niem. i ang. — *Z metodologii nauk dedukcyjnych* (Lw 1921); *O znaczeniu wyrażeń* (Lw 1931); *Logiczne podstawy nauczania* (Wwa 1934); *Naukowa perspektywa świata* (PF 37 (1934), 409–416); *Zmiana i sprzeczność* (1948); *Zagadnienia i kierunki filozofii* (Kr 1949, Wwa 1983²); *On the Notion of Existence* (*Studia Philosophica* 4 (1949–1950), 7–22); *Zarys logiki* (Wwa 1953, 1959⁶), wybór pism pod wspólnym tytułem: *Język i poznanie* (I–II, Wwa 1960–1965, 1985²); *Logika pragmatyczna* (praca nie ukończona, wyd. pośmiertnie, Wwa 1965, 1974²).

Prace A. zawierały wiele oryginalnych wyników jego badań. Wypracował m.in. własną koncepcję filozoficzną pod nazwą radykalnego konwencjonalizmu. Ulepszył Łukasiewiczowską klasyfikację rozumowań. Dokonał fachowej analizy zdań pytajnych, wprowadzając bardzo pożyteczne rozróżnienie pytań wymagających rozstrzygnięcia i pytań wymagających dopełnienia. Przeprowadził nieodpartą krytykę niektórych pierwotnych sformułowań reizmu. W fachowej polemice z marksizmem wykazał, iż nie jest tak, że wszelka zmiana implikuje sprzeczność. Wszechstronnie opracował problematykę definicji. Wynalazł przejrzysty sposób indeksowania kategorii syntaktycznych wyrażeń językowych. Ukazał różnicę pomiędzy poprawnym mówieniem a poprawnym rozumowaniem. Zwrócił uwagę na to, że poprawne rozumowanie — to rozumowanie zgodne ze związkami, jakie zachodzą w rzeczywistości i nie są zależne od ludzkich decyzji czy zwyczajów. Podkreślił, że każdy niezawodny schemat wnioskowania opiera się na twierdzeniu logicznym, które stwierdza pewien obiektywny związek między stanami rzeczy. Uważał, że ucząc się logiki, nie

tylko zaprawiamy się w sztuce logicznego myślenia, ale także poznajemy pewne związki między faktami, stanowiące logiczną strukturę świata.

Koledzy i współpracownicy A. nazwali go „profundystą”, umysłem drążącym w głąb. Podkreślano, że miał on jeden sposób na rozpowszechnioną uludę w różnych obszarach szeroko pojętej filozofii, tj. namysł wnikliwy, skupiony i pogłębiony. Spokojnie brał na warsztat różne lansowane idee i docierał krytycznie do ich jądra. Był w swoich czasach — jak pisał Kotarbiński — najwytrawniejszym znawcą i sędzią lansowanych idei. Lektura prac naukowych A. upoważnia do podkreślenia jego niezwyklej odpowiedzialności jako uczonego za wypowiedane i pisane słowo oraz do stwierdzenia, iż żywił on przekonanie, że myśl ludzka wtedy dopiero jest dojrzała, kiedy znajduje ścisły i komunikatywny wyraz słowny.

Bibliografia: T. Kotarbiński, *Rozprawy logiczne*, Wwa 1964, 7–10; M. Poletyło, MEL 2; W. Buszkowski, *Logiczna podstawa gramatyk kategorialnych A.-Lambeka*, Wwa 1984; J. Woleński, *Filozoficzna szkoła lwowsko-warszawska*, Wwa 1985; J. Pelc, *Wizerunki i wspomnienia*, Wwa 1994; *The Heritage of Kazimierz A.*, A 1995; *Wielcy filozofowie polscy*, Wwa 1997; S. Swieżawski, *Przebłyty nadchodzącej epoki*, Wwa 1998.

Stanisław Kiczuk